

Eg fekk med meg ein eigen ballast.

Av Magnhild Meltveit Kleppa.

Solvang skule på Hjelmeland brann ned ei natt i februar 1957.

Eg gjekk i andre klasse og ser enno føre meg den raude himmelen over Almenningen og Valafjellet. Eg vakna av at mor gret. Ho var redd for at folk brann inne. Eg stod i lag med henne og undrast.

Brann er uhyggeleg. Brann tek ofte liv. Først morgonen etter fekk me høyra at det var skulen som brann. Ingen var såleis skada, men skulen var borte.

Etter det eg hugsar, vart det raskt ordna nye lokalitetar. Småskulen, 1.-3.klasse, sat ved langbord i den eine litlesalen på Hjelmeland bedehus. Storskulen, 4.-7.klasse, fekk eigne pultar og heldt til i den andre litlesalen.

Me var ti elevar i førsteklassen min. Liv-Åshild, Jenny og Aslaug, Arvid, Herbjørn, Terje, Lars, Arnfinn og Ståle. Ståle flytta til Finnøy før me byrja i sjette klasse. Me visste ikkje kor Finnøy var, men det høydest ut til å vera langt borte.

I sjette klasse var det så mange elevar i Vormedalen at skulen deira var for liten. Då slutta Njål og Tore seg til klassen vår.

Annankvar dag.

Me gjekk annankvar dag på skulen. Skulen var firdelt, det betyr at berre første klasse gjekk åleine, andre og tredje gjekk i lag. Slik var det og i storskulen, fjerde og femte klasse gjekk saman, det gjorde også sjette og sjuande.

Lærarsituasjonen var stabil og god. Eli Bjelland var den einaste læraren i småskulen. Ho hadde og jentene i handarbeid i storskulen. Tor Sveinsborg var læraren vår i fjerde og femte klasse. Medan Eli var oppteken av å læra oss alt det grunnleggjande i lesing, rekning og kristendom, ser eg i ettertid at Sveinsborg prøvde å utvida horisonten vår noko meir. Han lærte oss til dømes i femte klasse å deklamera «Åsgårdsreien» som talekor på juletefesten på bedehuset.

Han var også den som heldt mikrofonen då eg skulle deklamera «Det lyser i stille grender» på juletefesten det året eg gjekk i andre klasse.

Eg hadde funne denne songen av Jakob Sande i eit julehefte og lært han utanåt.

Mor og far gjekk i fjøset, veslesøstera mi og eg gjekk åleine på juletefest. Mor meinte eg burde ta med teksten, det rekna eg sjølv som heilt unødvendig.

Så stod eg der då, på juletefesten, og stansa plutselig opp midt ut i andre verset. Eg kom ikkje på resten! «Denne teksten er ukjent for meg, hadde eg hatt han her, skulle eg hjelpt deg,» sa Sveinsborg.

Eg tok sats, byrja på nytt på første verset og let det stå til. Då kom alle fire versa på rams. Eg lærte noko då som eg har hatt stor nytte av alle dagar etterpå. Eg har alltid nokre stikkord i bakhand. Og når det gjeld dikt, har eg heile teksten på lur sjølv om eg kan diktet utanåt og har lese det mange gonger før.

I fjerde og femte klasse hadde eg stor glede av å lytta til NRK si skulekringkasting og også delta i stiltevingar dei arrangerte der. Elles hugsar eg med glede alle bøkene i skuleboksamlinga. Eg var glad i å lesa og brukte alle sparepengane mine på bøker. Eg trur eg las kvar einaste bok, også rekkja med Davy Crocket -bøker, sjølv om dei interesserte meg berre slik passe.

Mykje song.

I sjette klasse vart det store endringar. Då overtok Jone K. Kvame. Han hadde ikkje lærarutdanning på den tida og måtte nok på ein spesiell måte prova at han kunne vera lærar likevel.

Han var kreativ og engasjert. Han fekk fart på det kristne barne- og ungdomsarbeidet, yngresarbeid og ungdomsforening, bestilte filmar som han viste både på yngres og på skulen, han laga konkurransar som stimulerte somme av oss til det yttarste, seinare skjøna eg at slett ikkje alle var like involverte.

Eg hugsar med glede historietimane og kan kalla fram side for side i historieboka med barn og flagg på framsida. Alt som handla om 1814 sit klistra.

Det var mykje song i skuletida mi. Me byrja og slutta dagen med faste salmar.

I storskulen hadde me eigne songtimar, det kjennest som om me song Mads Berg si songbok med full hals fram og tilbake rett som det var.

Foreldra mine forpakta Prestegarden på Hjelmeland.

Kyrkja og bedehuset var næraste naboar. Det tok fem minutt å gå til Vågen, Vågen med stor V. Der gjekk «Hjelmelandsfjord» til byen om morgonen og kom tilbake med folk, post og varer om kvelden. Ferie var trygge og gilde besøk til besteforeldre og anna slekt i to andre bygder. 15 km var lang nok avstand til ei heilt anna veke.

Livet i Vågen.

På kaien var det liv og røre. Me fylgde med på kven som hadde vore på bytur. Eit høgdepunkt var å vera med postopnar Andreas Sømme og bretta aviser før han la dei i postkassane. Seinare skjønna eg at det var eit lurt trekk av han å ta nokre av oss 10-11 åringar med på innsida og delta i utleveringa av post. Viss ikkje, stod me på utsida, på venterommet, og heldt ein skrekkeleg sjau. Me slo av lyset, og det toppa seg viss Sømme kom sint ut og bad oss om å roa oss ned.

Det var to daglegvareforretningar i Vågen. Dei konkurrerte seg i mellom om å ha det meste, frå matvarer til spikar og støvlar, klede og Porsgrunn porselen. Begge heldt seg med eige bakeri. Vart me sende eit ærend til Vågen ein føremiddag, kunne me vera heldige og få wienerbrødsalkar i det eine eller det andre bakhuset. Folkeboksamlinga låg også i Vågen. Hyllene med bøker var uendelege samanlikna med skuleboksamlinga.

Av og til dukka det opp uventa besøk ved frukostbordet heime. Rutebåten var ikkje tilpassa folk frå andre krinsar som hadde ærend i Vågen. Det gjorde godt med ein kaffikopp og ein drøs med far før dei offentlege kontora opna. Mor stilte elles med bakst og middagar til ulike samankomstar. Nokre ekstra rundt bordet var berre triveleg.

Om sommaren var byungar eit eige innslag. Nokre av dei gav inntrykk av å vera meir fornemme og høgtstående enn oss andre. Me fann vel fort ut at me var rimeleg like på innsida.

På bedehuset møtte eg tidleg ansvar og oppgåver, humør og lagspel. På basarane og i barneforeninga som Eli Bjelland hadde ansvar for, fekk me ei innsikt i tilhøva ute i verda som gjorde at eg i femte klasse visste mykje meir om korleis folk levde i fleire land i Afrika og Asia, enn om tilhøva i Oslo og Nord-Noreg.

Å veksa opp på gard gir eit eige høve til arbeid og arbeidsglede. Di meir far skrytte, di meir tok eg i. Eg lærte tidleg hovudrekning av han. Me skulle til dømes tynna tolv lange rekkjer med kålrot. Tre rekkjer vart til 1/4 eller 25 %.

Med ei krone pr rekkje, kor mykje hadde eg då tent når eg hadde tynna 9 rekkjer og kor mange prosent var det av 12?

Spennande småjobbar baud seg i nabolaget, postbod for to-tre husstandar, barnepass, luking, bær- og potethenting. Det var ein stor dag då eg kunne reisa til Hillevåg og kjøpa sykkel for eigne pengar.

Eg kjende meg nesten vaksen då eg som 12-åring fekk vera med og varta opp i eit bryllaup, og enda meir då eg same året var med far på eit politisk møte. Eg serverte då og, men det store var å kikka inn i salen gjennom eit hol i veggen i tida før matpausen og sjå rett på to levande stortingsrepresentantar.

På skulen var det mykje utanåtlæring og høyring. Eg likte å pugga salmevers, bibelsoger, reknereglar, grammatikk og årstal, men noko av denne lærdommen kunne nok vore presentert på meir inkluderande måtar.

Lange friminutt.

Kva gjorde me i friminutta?

Før skulen brann, hadde me ein stor skulegard til disposisjon, men dei største elevane var nok dominerande der.

Eg hugsar glade stunder med slåball der Eli Bjelland stod i lærarinneforkleet sitt med selta. Me heldt også veggball og hinka.

På bedehuset tramsla me flatt den vesle jorda og prydbuskane kring huset. Der var det kanonball, kanonball og kanonball. Ein sjeldan gong tok læraren 6. og 7.klasse med til Flåtene, der lærte me å spela handball. Om vinteren hadde me to minutt til næraste skråning.

Eg hugsar sikkert feil, men det er som om det alltid var snø om vinteren, og dermed også ekstra lange friminutt.

Skule 15 timar i veka i småskulen og 18 timar i storskulen, kva fekk me ut av det?

Bygda, -verdifull og oppdragande.

Me måtte arbeida sjølvstendig. Me var elevar frå ulike heimar og lærte å ta omsyn til det. Me deltok i dei same aktivitetane og fann på mykje på eiga hand. Ofte opplevde me at vaksne sa frå dersom åtferda ikkje var slik ho burde. Eg hugsar nok best det samhaldet og ansvaret me fekk nedfelt for kvarandre, men vert bygdene for små, gir det og eit eige rom for å kjenna seg utanfor.

Etter eit år på framhaldsskule, bar det «ut i verda». Utdanning utanom Hjelmeland var sjølvsgagt. Hybelliv for 15-åringar var nok til større bekymring for mødrene våre enn for oss som reiste. Fire av elleve bur i dag i Hjelmeland.

Eg har mange gonger seinare tenkt at eg hadde med meg ein eigen ballast i møte med verda utanfor. Eg fekk tidleg erfaring i å møta ulike folk og situasjonar. Heimane våre var ulike på innsida. Foreldra våre hadde ulike yrke, varierte inntekter og ulike meiningar. Eg deltok i arbeid og lytta til diskusjonar mellom vaksne. Tillit og oppmuntring betyr mykje.

Samstundes er denne blandinga av haldningar me finn på bygda, både verdifull og oppdragande - og av og til slitsam: Stå på, me ser du gjer det bra og likar det. Du er ei av oss. Men ikkje tru du er noko!